

УДК 35.073.513.1/2:336.77

Ю.М. Перетятко, канд. екон. наук

Чернігівський державний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙ ФІНАНСОВОГО ЛІЗИНГУ В УМОВАХ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ**Ю.М. Перетятко**, к.э.н, доцент

Черниговский государственный технологический университет, г. Чернигов, Украина

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ОПЕРАЦИЙ ФИНАНСОВОГО ЛИЗИНГА В УСЛОВИЯХ ПРИНЯТИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКИХ РЕШЕНИЙ**Y.M. Peretiakko**, PhD

Chernihiv State Technological University, Chernihiv, Ukraine

ECONOMIC ANALYSIS OF FINANCIAL LEASING TRANSACTIONS IN DECISION MAKING

У статті досліджено різні методики економічного аналізу операцій фінансового лізингу у лізингодавця. Автором запропоновано методику комплексного економічного аналізу операцій фінансового лізингу, яка дозволить лізингодавцю обґрунтовано приймати рішення щодо ефективності операцій фінансового лізингу як на етапі до укладання договору фінансового лізингу, так і після.

Ключові слова: фінансовий лізинг, економічний аналіз, лізингодавець

В статье исследованы различные методики экономического анализа операций финансового лизинга у лизингодателя. Автором предложена методика комплексного экономического анализа операций финансового лизинга, которая позволит лизингодателю обоснованно принимать решение относительно эффективности операций финансового лизинга как на этапе до заключения договора финансового лизинга, так и после.

Ключевые слова: финансовый лизинг, экономический анализ, лизингодатель

The article studies different methods of economic analysis of financial leasing for the lessor. The author proposed the method of comprehensive economic analysis of financial leasing operations, which will allow the lessor to make reasonable decision about the effectiveness of financial leasing operations both before and after the signing of leasing contract.

Keywords: financial leasing, economic analysis, lessor.

Постановка проблеми. Для забезпечення підприємств основними засобами дієвим інструментом виступає фінансовий лізинг, який дозволяє не відволікати з обороту значних фінансових вкладень в основний капітал. Однак значного поширення фінансовий лізинг в Україні не здобув, на відміну від західноєвропейських країн та Сполучених Штатів Америки. Так, у західноєвропейських країнах (Великобританія, Німеччина, Італія та Франція) частка лізингу обладнання у загальній структурі інвестицій становить близько 17,4 %, а у Сполучених Штатах Америки лізинг є основним фінансовим інструментом, на частку якого приходиться близько 30 % інвестицій в обладнання [1].

На наш погляд, однією із перепон, яка гальмує розвиток фінансового лізингу в Україні, є недостатня розробленість методики оцінювання його ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями економічного аналізу операцій фінансового лізингу приділялася значна увага з боку вітчизняних та зарубіжних науковців: В.Д. Газмана [2, с. 134-165], В.А. Горемикіна [3, с. 165-222], В.М. Джухи [4, с. 251-253], В.І. Міщенко, О.Г. Луб'янського, Н.Г. Слав'янської [5, с. 106-111], Л.Н. Прилуцького [6, с. 73-77], В.І. Стражева [7, с. 341-343] (табл. 1) та інших.

Таблиця 1

Стан висвітлення методичного забезпечення операцій фінансового лізингу в літературі

Автор	Методика здійснення економічного аналізу лізингових операцій	Виявлені недоліки
1	2	3
В.Д. Газман	Попередня та основна експертиза. Попередня експертиза проводиться на основі поданих лізингодержувачем пакета документів, а за допомогою основної експертизи здійснюється оцінювання ефективності діяльності лізингодержувача та показники ефективності інвестицій	Не здійснюється аналіз динаміки лізингових операцій

Закінчення табл. 1

1	2	3
В.І. Міщенко, О.Г. Луб'яницький, Н.Г. Слав'янська	$C_{\text{ліз}} < \sum \frac{Ч_{ni}}{K^n_{\text{ліз}}}, \quad (1)$ <p>де $C_{\text{ліз}}$ – вартість об'єкта лізингу; $Ч_{ni}$ – чистий прибуток i-ого періоду; $K^n_{\text{ліз}}$ – лізинговий коефіцієнт; n – строк лізингу; i – період лізингового договору ($i=1,2,\dots, n$)</p>	Не здійснюється аналіз фінансового стану лізингодержувача з метою сплати лізингових платежів, не здійснюється аналіз доходності операцій фінансового лізингу; не проводиться аналіз динаміки лізингових операцій
Л.Н. Прилуцький	Оцінка здатності лізингодержувача сплачувати лізингові платежі; оцінка попиту на майно за умови повторної передачі майна або його продажу у випадку дострокового розірвання договору	Не проводиться аналіз динаміки та доходності лізингових операцій
В.М. Джуха	Розрахунок дискontованого грошового відтоку лізингодавця, який пов'язаний з придбанням майна; визначення періодичних грошових потоків, до складу яких входить лізингові платежі за виключенням податків та витрат на технічне обслуговування; розрахунок ліквідаційної вартості активу за вирахуванням податків по закінченню оренди	Не здійснюється аналіз фінансового стану лізингодержувача з метою сплати лізингових платежів; не проводиться аналіз динаміки лізингових операцій
В.І. Стражев	Проводиться перспективний та ретроспективний аналіз. За допомогою перспективного аналізу встановлюється доцільність придбання основних засобів для лізингових операцій. При здійсненні ретроспективного аналізу розраховують показник рентабельності лізингових операцій	Не здійснюється аналіз фінансового стану лізингодержувача з метою сплати лізингових платежів; не проводиться аналіз динаміки лізингових операцій

Виділення не вирішених раніше частини загальної проблеми. З таблиці 1 бачимо, що більшість запропонованих методик економічного аналізу операцій фінансового лізингу використовуються лізингодавцем при прийнятті рішення щодо доцільності укладання лізингових угод з потенційними лізингодержувачами за допомогою аналізу їх фінансової стійкості. Не применшуючи значення наукових розробок з питань економічного аналізу операцій фінансового лізингу, для комплексного економічного аналізу операцій фінансового лізингу не достатньо провести оцінювання фінансової стійкості лізингодержувачів.

Метою роботи є розроблення методики економічного аналізу операцій фінансового лізингу для лізингодавця, яка б дала змогу здійснювати комплексний економічний аналіз операцій фінансового лізингу як на етапі укладання лізингових угод, так і після.

Виклад основного матеріалу. Для здійснення комплексного економічного аналізу операцій фінансового лізингу ми пропонуємо використовувати два види аналізу: попередній та підсумковий.

За допомогою попереднього аналізу лізингодавець оцінює доцільність укладання договору фінансового лізингу із потенційним лізингодержувачем. Такий аналіз здійснюється на основі публічної фінансової звітності з використанням комплексу показників фінансової стійкості підприємства:

- 1) майнового стану (коефіцієнт зносу основних засобів);
- 2) ліквідності (коефіцієнт покриття, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, чистий оборотний капітал);
- 3) платоспроможності (коефіцієнт платоспроможності (автономії), коефіцієнт фінансування, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, коефіцієнт маневреності власного капіталу);

4) ділової активності (коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, період погашення дебіторської заборгованості, період погашення кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності матеріальних запасів, коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача), коефіцієнт оборотності власного капіталу);

5) рентабельності (коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт рентабельності діяльності).

Після прийняття рішення щодо укладання договору фінансового лізингу та передачі лізингового майна лізингоодержувачу доцільно здійснювати підсумковий аналіз, під час якого досліджуються показники динаміки операцій фінансового лізингу, повнота їх виконання, доходність, а також проводиться факторний аналіз операцій фінансового лізингу.

До показників динаміки операцій фінансового лізингу належать натуральні та вартісні: кількість укладених договорів фінансового лізингу, кількість лізингоотримувачів, з якими укладено договір фінансового лізингу, кількість придбаної техніки для передачі у фінансовий лізинг, кількість фактично переданої техніки у фінансовий лізинг, кількість достроково повернутої техніки, вартість придбаної техніки, яка призначена для передачі у фінансовий лізинг, вартість укладених договорів фінансового лізингу.

Отримані дані натуральних та вартісних показників операцій фінансового лізингу порівнюють у динаміці з метою виявлення змін та тенденцій розвитку послуг фінансового лізингу лізингодавця.

Методика розрахунку показників повноти виконання та доходності операцій фінансового лізингу наведені у таблиці 2.

Для виявлення факторів, які впливають на обсяг операцій фінансового лізингу, доцільно використовувати факторний аналіз.

Факторний аналіз операцій фінансового лізингу пропонуємо проводити на основі змішаної моделі обсягу фінансового лізингу [8, с. 145-146]:

$$V_{\text{фл}} = C / \epsilon_{\text{м}} + Z_3 \cdot C_{\text{фл}} + K_{\epsilon} + I_{\epsilon}, \quad (2)$$

де $V_{\text{фл}}$ – обсяг фінансового лізингу у лізингодавця, грн;

$C / \epsilon_{\text{м}}$ – відшкодування вартості лізингового майна, грн;

Z_3 – залишок заборгованості зобов'язань, грн;

$C_{\text{фл}}$ – ставка за користування лізинговим майном;

K_{ϵ} – компенсація відсотків за кредитом, грн;

I_{ϵ} – інші витрати, грн.

Визначити вплив кожного фактора на обсяг фінансового лізингу можна за допомогою методу абсолютних різниць, методика розрахунку якого наведена в таблиці 3.

Інформаційною базою для прийняття управлінських рішень щодо операцій фінансового лізингу є: договори фінансового лізингу, акти прийняття-передачі основних засобів, накладні, податкові накладні, рахунки та квитанції про сплату лізингових платежів, бухгалтерські довідки тощо.

Методика розрахунку показників повноти виконання та доходності операцій фінансового лізингу

Назва показника	Методика розрахунку	Умовні позначення	Характеристика показника
1	2	3	4
Показники повноти виконання лізингових операцій			
Коефіцієнт своєчасності отримання лізингових платежів	$K_{ЛП} = \frac{ОЛП}{НЛП} \quad (3)$	де $K_{ЛП}$ – коефіцієнт своєчасності отримання лізингових платежів; $ОЛП$ – сума отриманих (касових) лізингових платежів за рік, грн; $НЛП$ – сума фактично нарахованих лізингових платежів за рік, грн	Характеризує стан розрахунків з лізингоодержувачами. $K_{ЛП}=1$ – відсутність диспаритету між сплаченими та нарахованими лізинговими платежами. $K_{ЛП}>1$ – лізингодавець отримав лізингові платежі, які були нараховані у попередніх звітних періодах або авансом. $K_{ЛП}<1$ лізингодавець не отримує лізингові платежі у повному обсязі
Коефіцієнт передачі лізингового майна	$K_{ПМ} = \frac{ПМ}{ПРМ} \quad (4)$	де $K_{ПМ}$ – коефіцієнт передачі лізингового майна; $ПМ$ – вартість фактично переданого лізингового майна за звітний період, грн; $ПРМ$ – вартість придбаного майна для передачі у фінансовий лізинг за звітний період, грн	Характеризує диспропорцію між вартістю придбаного майна для передачі у фінансовий лізинг та фактично переданого майна $K_{ПМ}=1$ – все майно, яке придбано для передачі у фінансовий лізинг, фактично передане лізингоотримувачам. $K_{ПМ}>1$ – лізингодавець передав у фінансовий лізинг майно, яке було придбано у попередніх звітних періодах. $K_{ПМ}<1$ – не все майно передане лізингодавцю у звітному періоді
Відсоток дострокового припинення договору фінансового лізингу	$K_{ДПЛ} = \frac{РД\PhiЛ}{УД\PhiЛ} \cdot 100\% \quad (5)$	де $K_{ДПЛ}$ – відсоток дострокового припинення договору фінансового лізингу, %; $РД\PhiЛ$ – кількість достроково розірваних договорів фінансового лізингу за звітний період, шт; $УД\PhiЛ$ – кількість укладених договорів фінансового лізингу за звітний період, шт.	Показує відсоток достроково розірваних договорів фінансового лізингу
Показники доходності операцій фінансового лізингу			
Дохід від операцій фінансового лізингу на одного працівника лізингового відділу	$Д\PhiЛ_{прац} = \frac{Д\PhiЛ}{Ч} \quad (6)$	де $Д\PhiЛ_{прац}$ – дохідність операцій фінансового лізингу на одного працівника; $Д\PhiЛ$ – дохід від здійснення фінансового лізингу за звітний період, грн; $Ч$ – середньоспискова чисельність працівників лізингового відділу, осіб	Показує ефективність роботи одного працівника, який займається наданням послуг фінансового лізингу

Закінчення табл. 2

1	2	3	4
Показники доходності операцій фінансового лізингу			
Дохід від операцій фінансового лізингу на одну гривню переданих основних засобів	$ДФЛ_{of} = \frac{ДФЛ}{ОФ} \quad (7)$	де $ДФЛ_{of}$ – дохідність операцій фінансового лізингу на одну гривню переданих основних засобів; $ДФЛ$ – дохід від здійснення фінансового лізингу за звітний період, грн.; $ОФ$ – вартість переданих основних засобів у фінансовий лізинг за звітний період, грн	Характеризує частку доходу, яка припадає на одну гривню, вкладену в основні засоби, які були передані у фінансовий лізинг
Рентабельність фінансового лізингу	$R_{фл} = \frac{ЧП_{фл}}{B_{фл}} \quad (8)$	де $R_{фл}$ – рентабельність операцій фінансового лізингу; $ЧП_{фл}$ – отриманий чистий прибуток від операцій фінансового лізингу за звітний період, грн; $B_{фл}$ – понесені витрати за операціями фінансового лізингу лізингодавцем за звітний період, грн	Характеризує ступінь прибутковості операцій фінансового лізингу

Таблиця 3

Факторний аналіз обсягу операцій фінансового лізингу

Найменування фактора впливу на обсяг операцій фінансового лізингу	Період, рік		Розрахунок впливу фактора на обсяг
	Базовий (попередній)	Звітний	
Відшкодування вартості лізингового майна	$C/e_m^{\bar{o}}$	C/e_m^{36}	$\Delta V_{фл}^{c/m} = C/e_m^{36} - C/e_m^{\bar{o}}$
Залишок заборгованості зобов'язань	$3_3^{\bar{o}}$	3_3^{36}	$\Delta V_{фл}^{33} = (3_3^{36} - 3_3^{\bar{o}}) \cdot C_{фл}^{\bar{o}}$
Ставка за користування лізинговим майном	$C_{фл}^{\bar{o}}$	$C_{фл}^{36}$	$\Delta V_{фл}^{C_{фл}} = (C_{фл}^{36} - C_{фл}^{\bar{o}}) \cdot 3_3^{36}$
Компенсація відсотків за кредитом	$K_e^{\bar{o}}$	K_e^{36}	$\Delta V_{фл}^{K_e} = K_e^{36} - K_e^{\bar{o}}$
Інші витрати	$I_e^{\bar{o}}$	I_e^{36}	$\Delta V_{фл}^{I_e} = I_e^{36} - I_e^{\bar{o}}$
Перевірка			$V_{фл}^{36} - V_{фл}^{\bar{o}} = \Delta V_{фл}^{c/m} + \Delta V_{фл}^{33} + \Delta V_{фл}^{C_{фл}} + \Delta V_{фл}^{K_e} + \Delta V_{фл}^{I_e}$

Висновки і пропозиції. У науковій літературі з питань економічного аналізу операцій фінансового лізингу переважають методики, які застосовуються лізингодавцями для відбору лізингових проектів на етапі до укладання договору фінансового лізингу. Економічний аналіз операцій фінансового лізингу після укладання договорів фінансового лізингу майже не проводиться, що може негативно впливати на результати діяльності лізингодавця. Для усунення такого впливу ми пропонуємо проводити комплексний економічний аналіз операцій фінансового лізингу, який полягає у використанні двох видів аналізу: попереднього та підсумкового.

Попередній аналіз доцільно проводити для оцінювання фінансової стійкості лізингоодержувача на етапі до укладання договору фінансового лізингу. Такий аналіз проводиться на основі публічної фінансової звітності лізингоодержувача із використанням комплексу показників майнового стану, ліквідності, платоспроможності, ділової активності та рентабельності.

Підсумковий аналіз проводиться після укладання договорів фінансового лізингу та полягає в аналізі показників динаміки операцій фінансового лізингу, повноти їх виконання, доходності та факторного аналізу обсягу фінансового лізингу.

Методика економічного аналізу операцій фінансового лізингу, яка передбачає використання попереднього та підсумкового аналізу дасть змогу лізингодавцю приймати обґрунтовані рішення щодо ефективності фінансування лізингових угод та здійснювати контроль над їх виконанням.

Список використаних джерел

1. О лизинге в цифрах и фактах [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://tristar.com.ua/2/art/o_lizinge_v_tsifrah_i_faktah.html.
2. Газман В.Д. Лизинг: теория, практика, комментарии / В.Д. Газман. — М. : Фонд "Правовая культура", 1997. — 416 с.
3. Горемыкин В.А. Основы технологии лизинговых операций: учебное пособие / В.А. Горемыкин. — М. : Ось-89, 2000. — 512 с.
4. Джуха В.М. Лизинг / В.М. Джуха. - Ростов н/Д : "Феникс", 1999. — 320 с. - (Серия "Учебники, учебные пособия")
5. Міщенко В.І. Основи лізингу : [навч. посіб.] / В.І. Міщенко, О.Г. Луб'янський, Н.Г. Славіянська. — К. : Товариство "Знання", КОО, 1997. — 138 с. - (Серія "Бібліотечка банкіра").
6. Прилуцкий Л. Финансовый лизинг / Л. Прилуцкий. — М. : Издательство Ось-89, 1997. — 272 с.
7. Анализ хозяйственной деятельности в промышленности: [учеб.] / Н.А. Русак, В.И. Стражев, О.Ф. Мигун и др.; под общ. ред. В.И. Стражева. — Мн. : Выш.шк., 1998. — 398 с.
8. Перетятко Ю.М. Економічний аналіз операцій фінансового лізингу у лізингодавця / Перетятко Ю.М. // Сучасні проблеми і перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. молодих наук., аспір., здоб. і студ. (3 грудня 2010 р.) / відп. ред. З.В. Герасимчук. - Луцьк : РВВ Луцького національного технічного університету, 2010. - С. 415-416.